

گفت‌وگوی صبا با محمد مهدی حبیبی کارگردان مستند «شاخه ای روی آب»

رازهای مستندی که از دل خاطرات بازسازی شد

احمد محمد اسماعیلی
گفت‌وگو

شاخه‌ای روی آب مستندی پرتنه در باره یک شخصیت برجسته علمی و فرهنگی است و کوششی است برای نزدیک شدن به چنین ویژگی‌هایی، تصویری که نه صرفاً در مقام یک دانشمند برجسته، بلکه به عنوان یک قهرمان ملی برخاسته از متن جامعه قابل فهم باشد. در سال‌های اخیر، بازنمایی شخصیت‌های علمی انقلابی در قالب آثار مستند، به یکی از دغدغه‌های جدی سینمای مستند ایران تبدیل شده است. شهید طهرانچی از جمله شخصیت‌هایی است که نامش بیش از آنکه به یک عنوان چهره مدیریتی و علمی محدود شود، با شیوه زندگی الگو مدارانه و متعهدانه‌اش چهره مانا از او در تاریخ معاصر ایران به ثبت رسیده است. این اثر توانست جایزه ویژه هیئت داوران در بخش جنگ ۱۲ روزه در جشنواره حقیقت را از آن خودش کند. با محمد مهدی حبیبی کارگردان این مستند درباره ساخت و حضورش در جشنواره فیلم فجر گفت‌وگویی انجام داده‌ایم که در ادامه می‌خوانید.

○ از لزوم ساخت مستندی در باره زندگی شهید طهرانچی بگویید؟

متولد دهه هفتاد و علامت سوال‌های زیادی در باره جنگ ۱۲ روزه و چهره‌های فرهنگی و نظامی که در طول این جنگ به شهادت رسیدند در ذهن داشتم و این شد دغدغه من و سفارش دهنده ساخت مستند یعنی مرکز مستند سوره تا بتوانیم درباره این شهید بزرگوار مستندی بسازیم و اینکه چرا دشمن این شخصیت علمی را شهید کرد. برای ساخت این مستند ساخت پروژه دیگری را کنسل کردم. شهید طهرانچی جزو قهرمان ملی ما در عرصه‌های علمی و فرهنگی محسوب می‌شود این چهره برجسته علمی و انقلابی را نمی‌توان تنها در قالب یک فیلم یا یک تصویر نمادین خلاصه کرد. شهید طهرانچی نمونه‌ای کم‌نظیر از تلفیق علم، تعهد و سلوک معنوی بود؛ شخصیتی که شناختش نیازمند روایت‌های عمیق‌تر است.

○ در ساخت این مستند به چه بخش‌های از زندگی شهید پرداختید؟

در این مستند سوای توجه به زندگی علمی و کاری شهید طهرانچی به بخش زندگی شخصی ایشان در بحث زندگی خانوادگی و ازدواج‌شان در اوج جنگ شهرها در سال ۶۷ و شهادتشان باتفاق همسر در حمله رژیم صهیونیستی پرداخته شد.

○ آیا اطلاعات کامل و مدونی از شهید برای ساخت مستند در اختیار داشتید؟

درباره شهید طهرانچی اطلاعات زیادی داشتم. ایشان ریاست دانشگاه آزاد و جزو نخبه‌گان بخش هسته‌ای کشور بودند و نیاز داریم این قهرمان فقط در قاب عکس نباشد، باید شیوه زیست شهید را واکاوی کنیم و اینکه این شخصیت

چگونه به اینجا رسیده است. شهید طهرانچی تلفیقی از یک دانشمند و یک عارف بود. او همانقدر که در ریاضیات و فیزیک و لیزر موفق بوده، در درجات عرفانی و اسلامی هم مقید بود. پژوهش درباره شخصیت شهید طهرانچی برای خود من درس‌های زیادی داشته که به نظرم در زندگی خود من هم می‌تواند تأثیر داشته باشد.

○ آیا مستند شاخه‌ای روی آب یک مستند پرتنه است؟

بله، موقعی که در باره مستند پرتنه حرف به میان می‌آید باید ابعاد مختلف شخصیت شهید مورد پردازش قرار بگیرد. شهید طهرانچی کاراکتری

چند بعدی داشتند. در یک سوم پایانی کار ما سعی کردیم به شخصیت علمی ایشان هم بپردازیم و در کنارش زندگی شخصی و اینکه در قالب جایگاه پدر در خانواده چگونه عمل کرده مورد توجه قرار دادیم. در مسائل اجتماعی و اهمیت جایگاهش در حوزه کاریشان اشاراتی می‌شود. با توجه به ابعاد گسترده شخصیتی شهید طهرانچی مستند چهل دقیقه‌ای با محوریت شخصیت معنوی ایشان با نام تا آخرین عمود ساختیم. تا مسائلی که در مستند شاخه‌ای روی آب وجود نداشته منعکس شود.

○ مستند «شاخه‌ای روی آب» بیشتر آرشیو محور است یا مصاحبه محور؟

مجموعه آرشیو شهید طهرانچی که شامل ویدیوها و عکس‌هایشان بود در زمان اصابت موشک به منزلشان آسیب دیده بود و با آرشیو محدودی داشتیم و این برایمان نگران کننده بود.

○ آیا اتفاق در زمان پیش تولید رخ داد؟

در زمان ساخت فیلم رخ داد و مجبور بودیم برای رساندن فیلم به جشنواره سینما حقیقت فشرده کار کنیم و به طور موازی کار پژوهش و تصویر برداری

و تدوین انجام می‌شد. چهار پنج روز بعد از شروع تولید فیلم پسر شهید طهرانچی متوجه شدند کمد شخصی شهید به چند طبقه پایین تر سقوط کرده و تعدادی نوار وی اچ اس شکسته وجود داشته و دوستان روی نوارها کار کردند و بازسازی انجام دادند تا قابل استفاده باشند و به یک آرشیو جذاب و غنی در باره شهید دست پیدا کردیم. فیلم‌هایی که شامل زندگی شخصی و زمان تحصیل در روسیه ایشان بود و مورد استفاده قرار گرفت. دوستان مرکز سوره هم مشغول ضبط تاریخ شفاهی در شهید بودند و فایل صوتی این برنامه در اختیار ما قرار گرفت.

○ نحو همکاری خانواده شهید طهرانچی برای ساخت مستند چگونه بود؟

خانواده شهید در جریان ساخت مستند بودند. اولین جلسه ما با یکی از همراهان دکتر برگزار شد و از جلسه دوم برادر شهید و فرزند شهید حضور داشتند و از آن روز همراه ما بودند و همه کارها را با همدیگر انجام دادیم و دلیل اینکه ما کار یک ساله را چند ماهه توانستیم انجام دهیم کمک‌های خانواده شهید و البته کارگروهی و کمک دوستانی بود که در کنار هم کار کردیم. خانواده شهید جزو اولین نفراتی بودند که فیلم را دیدند، پیشنهادهایی داشتند که ما سعی کردیم طبق آن کار کنیم و در نهایت با راهنمایی آنها بازخورد خیلی خوبی از مخاطب دریافت کردیم.

○ حضور در جشنواره فیلم فجر که محوریتش فیلم‌های داستانی است برایتان چه ویژگی‌هایی دارد؟

جشنواره فیلم فجر یک بستر مناسب و خوب برای بهتر دیده شدن مستند سازان و آثارشان است و آثار مستند می‌توانند در این ویترین بزرگ بهتر و شایسته تر دیده شوند و می‌توان ارزیابی داشت از تأثیر گذاری این آثار روی مخاطبان. خیلی از مخاطبان عادی سینما شاید از جشنواره حقیقت شناختی نداشته باشند، اما با جشنواره فیلم فجر ارتباط خوبی دارند.

